

Ball de bastons

Balsareny

Ubicació

Comarca: Bages
Lloc/Adreça: Plaça Roc García i altres localitzacions al nucli de Balsareny
Alçada: 328

Coordenades:

Latitud: 41.86296
Longitud: 1.87734
UTM Est (X): 406824
UTM Nord (Y): 4635170

Classificació

Número de fitxa 08018 - 366
Àmbit: Patrimoni immaterial
Tipologia Música i dansa
Estil / època: Contemporani Popular
Segle XIX-XXI
Estat de conservació Bo
Protecció Inexistent
Tipus de protecció: Inexistent
Accés Obert
Ús actual: Lúdic
Titularitat Pública

Fitxes associades:

[Festa Major de Sant Marc](#)

Autoria de la fitxa Jordi Piñero Subirana
Data de registre de la fitxa: dl., 12/12/2022 - 16:39

Descripció

Conjunt de balls de la modalitat dels bastoners que es practiquen a Balsareny, molt semblants als que s'interpreten en altres pobles del Bages i en altres comarques, però amb un sabor local distintiu que han anat adquirint al llarg dels anys. Tradicionalment havia estat un ball executat per homes, però des de la dècada de 1960 s'hi van incorporar les dones, que actualment hi tenen un pes important. Els balladors han de ser parells. Cadascun va proveït amb dos bastons i tots junts evolucionen al compàs d'una música de ritme marcat, colpejant contra els seus propis bastons o els dels seus oponents. La característica principal són les picades, les quals s'efectuen en unes quantes posicions i figures, modulades totes a partir d'una formació en filera doble o en rotllana. Entre la colla d'executants se'n destaca un que fa de cap i que ha substituït un dels seus bastons per un banderí. Al marge d'aquestes pautes generals, cada colla es caracteritza per alguns elements propis, per exemple en la manera de picar: els bastoners de Balsareny piquen primer amb el bastó esquerre, mentre que a Sallent piquen amb el bastó dret.

Actualment la colla de bastoners de Balsareny balla sis modalitats. La Marxa està formada per dos moviments principals: el Quadre, que es realitza un cop, i l'Entrada, que es realitza quatre cops. La Picacea té dos moviments principals: el quadre, que es realitza un cop, i l'entrada, que es fa dos cops. El Picotí es caracteritza pel fet que els bastons es freguen al terra en el primer moviment, i l'entrada es fa quatre cops. El Rotllet es caracteritza per ser el ball més llarg de la colla i l'únic en què la formació es desplaça, coincidint en el moment en què freguen els bastons a terra. En el Rotllet Nou els passos del ball són els mateixos però la música és totalment diferent. La Draga està formada per tres moviments principals: el quadre, un altre moviment que és el característic de La Draga on els balladors fan passades que recorden el Picotí, i l'entrada. El quadre es realitza un cop i l'entrada quatre. A més, hi ha l'Airosa, que és un ball actualment desaparegut, ja que no el sap gairebé ningú i molta gent que el sabia pràcticament no el recorda.

La Colla de bastoners té la seva actuació principal per la festa major de Sant Marc. Capitanejada pel portador del banderí, tota la corrua de balladors recorren els carrers del poble en un passa-carrers anomenat Bonjorn. Com és tradicional, els bastoners són presents a l'hora de la benedicció i repartiment del panellet de Sant Marc, que és l'acte més característic de la festa. L'altra actuació destacada és per la Festa dels Traginers. Actualment hi ha una colla per als petits i una colla principal.

Els bastoners de Balsareny compten amb una indumentària pròpia i molt característica, que és la mateixa que es feia servir antigament. Es compon d'uns pantalons blancs, una camisa blanca, una armilla blanca, una faldilla blanca amb vetes de diferents colors penjant a un costat, una faixa vermella, camals amb cascavells marrons, espadenyes de set vetes i el típic barret de la colla, que es porta lligat al coll i penjant a l'esquena (antigament es portava posat al cap), i amb una corbata opcional. La faldilla té un pes important dins la vestimenta a causa de les figures que dibuixen les vetes i fan que cridi l'atenció. Porten dos bastons cada un, llistats amb els colors de la senyera, llevat del banderer, que porta un bastó i l'estendard del grup.

Observacions:

Fotografies de Jordi Sarri

Història

Es creu que el ball de bastons prové de l'evolució d'un antic ball d'espases grec que representava una lluita d'entrenament entre dos bàndols. La indumentària típica dels bastoners, amb un clar predomini d'un blanc de regust hel·lènic, reforça aquesta idea. A Catalunya la primera referència de balls de bastons és el 1558 a Tortosa. A la primera meitat del segle XIX els balls de bastons es van generalitzar a la zona més al sud. Podria ser que a Balsareny s'introduïssin cap a mitjans del segle XIX. S'ha dit que les músiques dels balls de bastons de Balsareny segueixen la forma de les marxes militars típiques d'aquesta època. Així mateix,

dos dels balls (la Draga i la Picaceia) es podrien relacionar indirectament amb fets polítics d'aquest segle. Però de tot això no n'hi ha evidències clares.

Sigui com sigui, a Balsareny ja hi havia bastoners que ballaven des de finals del segle XIX. Aleshores el professor de música balsarenyenc Florenci Florensa va enriquir el ball de bastons amb la recopilació d'antigues melodies i creant-ne alguna de nova, alhora que substituïa els instruments d'acompanyament pel clarinet, la trompeta i el fiscorn. Els bastoners ja ballaven el 1897, i els anys 1904-1906 se'n parlava com d'una cosa tradicional. Tot i això, cal dir que en el programa de la festa major de l'any 1892 no hi consten. Precisament l'any 1904 en una notícia del diari El Pla de Bages (29-IV-1904), es recull el ball de bastons amb motiu de la festa de Sant Marc. En un principi aquesta era l'única diada en què ballaven els bastoners; més tard ho feien també per la Festa dels Traginers. A la dècada de 1920 els bastoners eren una dansa molt arrelada en la que hi podia participar tothom, sense distincions ideològiques. Després del lapse de la Guerra Civil, l'any 1940 la dansa es tornà a recuperar.

L'any 1952 Balsareny va acollir un important concurs català de bastoners en el qual hi van participar les colles més importants i que va comptar amb la presència de l'eminent folklorista Aureli Capmany. Una altra data important va ser el 1985, quan es va celebrar la desena trobada Nacional de Bastoners de Catalunya. La tradició dels bastoners es va renovar quan l'any 1982 es va fundar al Colla Juvenil de Bastoners. Entre els responsables del grup cal ressaltar el paper de Celdoni Santamaria Cortada i, més endavant, el seu fill, Eduard Santamaria Torres.

Bibliografia

AMBRÓS MANZANO, Ferran. *Colla de Bastoners de Balsareny* (treball de recerca escolar, Institut Llobregat, Sallent; tutora: Maria Estruch).

CARRETÉ PARERA, Ramon; BENÉITEZ, Vicenç (2002). *Balsareny: història en imatges (1897-1975)*. Col·lecció Fotografia històrica, 12. Angle Editorial; Centre d'Estudis del Bages, Manresa, p. 27-28, 159, 179-184.

HARO SOTOCA, Josep. *El ball de bastons* (treball de recerca escolar, IES Llobregat; tutora: Clara Salvador Pejoan).

SERRA SALA, Joan. M. (1988). "Balsareny", *Història del Bages*, vol. 1. Parcir Edicions Selectes, Manresa, 155.

SERRA SALA, Joan M.; CARRETÉ PARERA, Ramon (2005). *Balsareny, ahir i avui*. Ajuntament de Balsareny, p 118-119.

Enllaços d'interès:

[Web Ajuntament de Balsareny](#)

